

GİRİŞ:

200 YILLIK TECRÜBE GÖZ ARDI EDİLMEMELİDİR

1- AYDINLANMA ÇAĞI VE FRANSIZ DEVRİMİ

Güçler ayrılığı, bundan 2000 yıl öncesine dayanan, Antik Yunan'da ve Roma İmparatorluğu'nda gelişmeye yüz tutmuş bir düşüncedir. Örneğin, Roma'da imparatorların en güçlülerine karşı bile Senato önemli bir kuvvetti. Senato'yu yok sayan imparatorlar çöküşü hızlandırmıştır.

O kadar eskilere gitmeyelim... 1700'lü yıllar, Avrupa'da başlayan ve tüm dünyaya yayılan Aydınlanma Çağı'na beşiklik etmiştir. Aydınlanma'nın en önemli kazanımlarından birisi de kuvvetler ayrılığıdır. Locke ve Montesquieu bu alanda söz sahibi, en önemli düşünürler arasında yer alırken, özellikle Montesquieu konuyu çok net özetlemiştir: **"Kuvvetin kötüye kullanılmaması için, taibiatın gereği, kuvvet kuvveti durdurmalıdır."**

Aydınlanma Çağı'nın fikirleri, dünya çağdaşlaşma ve demokratikleşme tarihini başlatan Fransız Devrimi'nde vücut bulacaktır. Fransız Devrimi sırasında, 1789'da yayımlanan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nde, Madde 16 şu önemli tespiti yapmıştır: **"Hakların güven altına alınmadığı ve güçler ayrılığının belirlenmediği bir toplumun anayasası yoktur."**

Demokrasinin ve insan haklarının temel prensibi böylece belirlenmişti: güçler ayrılığı! Yurttaşlar, yüzyıllardır süregelen birikimle, Fransız Devrimi'yle nihayet anlamışlardı ki: "Bir kişiye sınırsız güç verilirse insan doğası gereği, bu güç zamanla hatalara yol açar veya istismar edilir, kişisel menfaatler çerçevesinde kullanılır. Mutlak gücü, farklı güçler ile sınırlamak gerekir. Ortak akıl olursa bu, bizim lehimize, **vatandaşların lehine** olur."

2- ABD ANAYASASI

ABD Anayasası, Fransız Devrimi ile aşağı yukarı aynı yıllarda yazılmış, devrimin ve Aydınlanma Çağı'nın fikirlerinden beslenmiştir. Kitabın ilerleyen bölümlerinde (2. Kısım 1. Bölümde) ABD Anayasası'nı ayrıntılı ele alacağım; ancak şu aşamada sadece önemli bir tespit yapmak istiyorum:

ABD Anayasası'nda esasında, "en güçsüz erk" yürütmedir! ABD Başkanı'na, anayasada açıkça verilen yetkiler son derece dardır. Başkan, yeni bir araya gelen eyaletlerin bir nevi "genel koordinatörü" olarak düşünülmüştür, o kadar!

Diğer tüm yetkiler, Kongre'de ve eyaletlerde. ABD Anayasası'nın önemli 10. Ek Maddesi'ne göre anayasada, "Birleşik Devletler'e" (yani federal devlete) açıkça verilmemiş tüm yetkiler, "eyaletlerin ve milletindir".

ABD Anayasası, vatandaşlarının ve eyaletlerin etki alanını çok titiz bir şekilde korumuştur. Aydınlanma Çağı'nın net etkilerini görebileceğimiz ABD Anayasası'nın ana mesajı şöyledir: "**Sakin, başımıza her konuya karar veren yeni bir kral veya hükümdar gelmesin!**"

Anayasanın giriş maddesinde de bu fikir çok net ortadadır. Anayasanın amacı her vatandaş için "**adalet ve özgürlüğün nimetlerini sağlamak,**" olarak ifade edilmiştir. **Anayasa, büyük devlet,**

güçlü devlet amaçlamamıştır; bireyin mutluluğunu, özgürlüğünü amaçlamıştır. O sayede de dünyanın en güçlü devleti ortaya çıkmıştır.

Anahtar buradadır!

3- TÜRKİYE'DE ANAYASAL TECRÜBE

Bu kitap bir anayasal doktrin kitabı olma amacı ve iddiası taşıyor. O nedenle sadece birkaç cümlede bu kısmı özetleyeceğim:

Ülkemiz de, biraz daha gecikmeli olsa bile Aydınlanma Çağı'ndan etkilenmiştir. Yaklaşık 200 yıl önce bizde de padişahın mutlak gücünü kısıtlama arayışları, küçük adımlarla olsa bile başlamıştır.

Aydınlanma konusunda esas muhteşem zafer, elbette ki Mustafa Kemal Atatürk sayesinde, Cumhuriyet'in kurulmasıyla kazanılmıştır.

Atatürk'ün evini gezdiğinizde, kendi eliyle notlar düştüğü, Jean-Jacques Rousseau ve Voltaire kitaplarını görürsünüz. Atatürk, en fazla, Aydınlanma Çağı ve Fransız Devrimi düşünürlerinden etkilenmiştir. Bu sebeple 1924 Anayasası'nda şu önemli ilkeler yer almıştır: **Türk Milleti'ni ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi temsil eder ve millet adına egemenlik hakkını yalnız o kullanır. Meclis her zaman hükümeti denetler ve düşürebilir. Hükümetin ise Meclis'i feshetmek yetkisi yoktur.**

Evet, doğru, 1924 Anayasası bir nevi "güçler birliği" oluşturuyordu; ancak tüm milletin en geniş biçimde temsil edildiği Meclis bünyesinde bunu yapıyordu. Bu da yüzyıllarca padişahın hatalarının bedelini ödemiş bir halk için doğal ve tepkisel bir anayasaydı. Mutlak güç sahibi padişah, sonunda ülkeye facia getirmişti, toplumun büyük çoğunluğunu sefalet ve karanlıkta tutmuştu. Ülkenin işgaline izin vermişti.

Mustafa Kemal Atatürk önderliğindeki halk, Kurtuluş Zaferi'ni kazandı. 1924 Anayasası bunun bire bir yansımasıydı. Burada hatırlanması gereken ve **Cumhuriyet'in temel taşıını oluşturan nokta şuydu: Egemenlik hakkı artık bir kişiye değil, tüm Türk Milleti'ne aitti.**